

Ա Զ Գ Ա Ց Ի Ն

ՆՇԱՆԱԿՈՐ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼՔ

1898 ՏԱՐԻՆՑ

ՀԱՅ ՎԵՐՏՏԻՆ

ԱՄ ԻՆ ԶԴԻՆ բնուվեան բաղցրաբոյք և բազգրանուագ նոր սերունդը կը պատրաստուէր՝ ձմրան տիւուր վարագոյքը պատառելով՝ գալ զարգարել զարնան զուարթումիւնը, և երբ բնութեան նորածին ու երիտասարդ երաժշաց լանջերնին ուսած զայլայլիկնին կը հնչեցընէին, Զուհանճեանի թշուառ հոգին կը յուզուէր, կը հիւձը

Զմիւնիոյ մթսուրտին տակ, տիւուր մահն մին մէջ, այն հոգին՝ որ կը յուսար իւր թրթուն ձախով ու մատուներով՝ հետեւիլ բնութեան երաժշտաց սրբնի նորւրտուներուն, այն հոգին, որ 55 տարիներէ ի վեր Պօլսոյ սալոններուն և մատուրեմերու մէջ իւր Հայ Վերտի կը ծափահարուէր. այն հոգին՝ որուն վասկուն երեւակյումեան գեղեցիկ արտադրութեաներն ի Փարիզ, յԵղիպտոս և յԱթենս համակրելի ընդունելութիւն զսած էին: Զուհանճեան կը պատրաստուէր վերահաս ամրան համ տեսնել նաեւ իր կործանուած առողջութեան աման ալ,

բայց անաշառ բաղցիկեղը կը մնչէր նորամիւնը, և նուադելի հոգին թեւ առնելով կը սաւաննէր:

Զմիւնիոյ երախտագէտ ազգայինները, ջանացին նոյն իսկ մահուան հետ պատերազմի... շթողով որ յափշտակուի հայ Վերտին, զոր ի սրտ կը սիրէին և կը պաշտէին, բայց սակայն յափշտակուեցաւ: Մեզ՝ ազգայնոց համար մեծ է այս կորուստը, բանի որ ինքն էր մի միայն և մեծ Հայ երդահան: «Սիրեցինց մենց զինքը [կը գրէր Արեւելեան Մամուլ], մեկամադկովեան այդ ափամանոյ զաւակը, զի մենք էր այն, մեր հոգիին ազնուագին մասը, իր արցունքով լացինց, իր ցաւերով տիւրեցանց, իր ամսուր զով երազեցինց ու իր չնշով ոզիացանց: Արդ կեանըը որ մեր ամենուս կեանըն եղաւ, հրեղէն առուալի նման սահելով աշխարհի հորիզոննին, իր ետեւ կը թողու անհուն պարագ մը: Վերջացող զարը՝ յաջորդին աւանդիու արուեստագէտ հայ հանճար մը չունի: Արեւելեան երաժշտութիւնը՝ Զուհանճեանի հետ գերեզման կը մտնէ...»:

Ուրեմն անցեալ տարսւան մարտի 10ին յափշտակուած էր Հայոց Վերտին: Մեր տաղանդաւոր երգահանը ողբերգակ կեանց և նմանօրինակ վերջ մ'ունեցաւ, բոլոր ազգը վրան կը զմայէր, կը գուբըուրած. երգերու բայցը մեղեղիները՝ զաշխակի լիզուակներէն հնչեցընելով, կը յափշտակը հանդիսականաց համակրանքը, կը սփոփէր ու կը յուզէր թշուառին, պանդոխտին, սպառորին ճընշուածած:

Զուհանճեան՝ իւր տաղանդով մարտար կերպով արձագանք տուաւ սափական զւարթ ու մեկամադձէի եղանակներուն. սա է հնիւնակն՝ անուանի արեւելեան երգերու, Արիիին նեշէսի, Լեպւկպէի Օրօրի, Քեռու քեհեաի, Զեյպէրէրի, Օլիմբիայի, Պարսկական Բայենոի, և այլն. Զուհանճեանն էր՝ թըրական երաժշտութեան զարկ տուողն և յառաջ մղողն Վերջապէս Զուհանճեանն է նշանաւոր Զեմիրէի հեղինակը, որ ի Պօլիս մեծ յաջողութեամբ ներկայացաւծ է, և զոր արդ ի Փարիզ Քոնսէրվալուակի աշակերտը սալոններու մէջ կը նուագին: Մայ-

բաքաղաբիս գմուարահան ժողովուրպ գնաւ հատած է սորա մի քանի նուազները՝ զորս կ'երդեն Սրբանափառ-Թավկոն երածշատական սրճարանին մէջ, և երգերու ազդերուն մէջ կը տպեն. Եշուահայութ, սորութեաց արտենու. Հոչակաւոր երգահանին վերջին երդերն եղան՝ եռաձայն Հայր մերն, Զօն, Փա տը քարոզ, և մի թատերպական Եկմիշահելքր նուազն, որ կէս կը մայ իւր մահուռմք: Հանգուցեալը յիշեալ գործերէն զատ ուրիշ անբաւ երգեր շարագրած է. շնէնց մոռնար յիշելու իւր Արշակ Բ թատերպամինը: Մ'եր այս տաղանդաւորը պասկուած է Սաւագարի, Ասիսիք և Ալբեռու պատուանշաններով: Զուհանձեան մէծ սիսլ մը գործեց իւր կենաց մէջ, այն է շնետենի ինց զինցն Ռուսահայ թատերպակ բեմին վրալ, ուր միայն կրնար երջանիկ կեանց և զետ աւելի փայլուն տապարէզ մը վայելել:

Հ. Յ. ԽԹԵԾ.

ՏՅԱՔ. ՑՈՂԱԾԵՎ ՆԱԽԱՐԻՃԱՆ

Այս օն տարուան ընթացքին մէջ՝ բժշկական պատուարժան անդամներն մին՝ Ցողսէփ Յուրիհանսեան վախճանեցաւ, ինչպէս ժամանակին Հանգս Հանդիսից մէջ (1898. Հոկտ. էջ 503) յիշած էինք, որոն վրայ չնորհիւ մեր Պատ. աշխատակից Ցօց. Տաղաւարեանի, համառու կենսագրական մը կը ներկայացընենք Բազմավիկի ազնիւ ընթերցողաց:

Մինած է 1828 ին. ինը տարեկան հասակին վարդապետ ըլլալու համար՝ ծնողը զինըը վիճենայի Մինիթարեաններուն բոլ զրկած են, ուր մինչեւ 21 տարեկան մացած ու Պոլիս վիրապարձած է, չուզելով բահանայ ձեռնազրուիլ: Պոլսոյ մէջ Յ տարի զրագրի պաշտօն վարել վերջ, Աստուածատուր Չունդ

կը ներկայացընէ զինըը Գէորգ պէյ Երամեանի, իր աղջկան Օր. Զարուհիի զաս տալու համար: Վանի մը տարիներ Երամաններու մօտը մեալով, անոնց համակրութինը վայեած է, այնչափ որ Գէորգ պէյի նիմական օժանդակութեան չորհիւ կը յաշողի Յ տարեկան հասակին փարիզ երթալ, թշկութիւն ուսանելու համար. 5 տարիէն ուսումը կ'աւարտէ ու Պոլիս կը վերազանայ:

Յ 8 տարեկան հասակին կ'ամուսնանայ. Բիշ տարի վերջ Գէորգ պէյի հետ ընտանիօց ի Փարիզ Կ'ուղեւորի, հան հաստատուելու նպատակաւ, և քանի մը ամիս ալ կը մասն, բայց Փարիզի պաշարումը վրայ հասնելով կը վախճան, ու ամէն բան ծախելով, հազիւ հազ ինքիններնին Պոլիս կը ձգնէ: Այդ թուականնի ի վեր տօք. Նուրինան Պոլիս մացած է:

187 օնին Պոլսոյ կայսերական վարժարանը կը զասափօսէ տօք. Ռուսիննեանի փոխանորդաբարա:

188 օնին ժամանակները կայս. բժշկական ընկ. նախագահ կ'ընտարուի, և յետոյ բանի մը տարիներ ալ նոյն ընկ. քառուղարի պաշտօնը կը վարէ. նմանապէս Բանկալթի Ս. Յակոբ հիւանդանոցին բժիշկն էր:

Իր երկասիրութիւններն են

1°. De la mortalité des enfants. thèse de Doctorat. 1863.

2°. Aperçu historique sur la médecine arabe. 1876.

3°. Précis de Déontologie médicale. 1877.

4°. Ռասինի Մինրդատ ողբերգութեան հայ. աշխարհաբար ստանաւոր թարգմանութիւնը (Ձեռագիր) *:

* Աւրեմ Տօք. Նուրինան հայերէն տպապահ երկասիրութիւն մը չունի. մինիթարական չէ յայտնելն թէ այս առքշարին նման ուրիշ